

Синтез системи управління фінансової стійкості операційної діяльності підприємства

Розглянуто основні положення щодо визначення сутності та складові фінансової стійкості підприємства. Побудована діаграма причинно-наслідкових зв'язків елементів моделі забезпечення фінансової стійкості, за допомогою якої можна визначати причини зниження показників фінансової стійкості й фінансового стану підприємства в цілому.

The basic principles of the essence and elements of enterprise financial stability. Built diagram cause-effect relationship model elements to ensure financial stability, you can use to determine the causes of decline in financial stability and financial condition of the whole enterprise.

Ключові слова: *фінансова стійкість, фінансовий стан, підприємство, операційна діяльність.*

Вступ. У сучасних умовах розвитку економіки України питання ефективного управління фінансовою стійкістю підприємства набувають все більшого рівня значущості. Якщо господарська система стійка, платоспроможна, то вона має значний потенціал по залученню фінансових, трудових та інших виробничих ресурсів. Чим вище фінансова стійкість підприємства, тим менш воно залежить від змін ринкової кон'юнктури й, отже, тим менше ризик опинитися на грані банкрутства.

Актуальність обраної теми додатково підтверджується й тим, що кожне підприємство в сучасних умовах повинне постійно стежити за своєю фінансовою стійкістю, проводити аналіз і розробляти заходи щодо її підвищення для того, щоб бути інвестиційно привабливим. Криза в Україні 2008-2009 торкнулася підприємств всіх видів економічної діяльності. Кількість прибуткових підприємств значно знизилася в промисловості з 59% до 50%, у будівництві - з 61% до 41%, а також у торгівлі, у діяльності транспорту й зв'язку [19]. Згідно даним Державного комітету статистики України [19], чистий прибуток підприємств у цілому по всім видам економічної діяльності в

Жерлицин Д.М., к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики ДонНУ;

Телегіна В.О., студентка магістратури кафедри економічної кібернетики ДонНУ

Україні в 2008 році склав -41025 млн грн, що на 3893,9 млн грн менше, ніж в 2009 році. За січень-вересень 2010 року чистий прибуток склав 17822,5 млн грн. Таким чином, підприємства поступово виходять із кризи, тому зараз як ніколи важливо розглядати основні шляхи підвищення фінансової стійкості й подолання неплатоспроможності.

Постановка завдання. Питаннями економічної й стійкості економічного розвитку займалися такі вчені як Бернстайн Л.А. [1], Клебанова Т.С. [2], Василенко В.О [3], Казієв К.В [7], Кононенко П.І [8], Плікус І.Й.[14], Хамел Г.К.[16] та ін. Проте, таке широке поширення публікацій породило й значне число спірних питань, пов'язаних із формуванням єдиної бази узгоджених інструментів та методів управління й моделювання відповідних процесів. Останнє й визначило цілі та завдання дійсного дослідження.

Мета дослідження полягає у визначенні складових системи управління фінансовою стійкістю підприємства та побудові діаграми причинно-наслідкових зв'язків щодо визначення фінансового стану підприємства та забезпечення стійкості функціонування та розвитку в межах операційної діяльності.

Результати. Будь-яка цілеспрямована система повинна в процесі свого функціонування виконувати поставлені перед нею завдання. Для цього необхідно ефективне управління, що характеризується стійкістю і якістю. З позиції підприємства стійкість можна розглядати, як здатність системи зберігати свій працездатний стан по досягненню запланованих результатів при наявності різних впливів. Стійкість підприємства повинна забезпечуватися в будь-яких ситуаціях, які виникають у системі й у навколишньому середовищі.

Стійкість характеризує стан об'єкта стосовно зовнішніх впливів. Більше стійким є такий його стан, що, при рівних зовнішніх впливах і внутрішніх зрушеннях, піддано меншим змінам, відхиленням від колишнього. Умовою стійкості до зовнішніх впливів є внутрішні властивості самого об'єкта. Стійкість – зовнішній прояв внутрішньої структури об'єкта. Для того, щоб підвищити його стійкість до впливу різних факторів, необхідно, насамперед, удосконалювати сам об'єкт [10].

Можна виділити такі складові елементи економічної стійкості: фінансову, виробничо-технічну, комерційну, організаційну, інноваційну й соціальну стійкість [6]. Під виробничо-технічною стійкістю розуміється стабільність виробничого циклу підприємства, налагодженість його ресурсного

забезпечення. Комерційна стійкість визначається рівнем ділової активності, надійності економічних зв'язків, конкурентним потенціалом компанії, її часток на рику збуту. Організаційна стійкість припускає стабільність внутрішньої організаційної структури, налагодженість й оперативність зв'язків між різними відділами й службами підприємства, ефективність їхньої спільної роботи. Інноваційна стійкість характеризує здатність підприємства до впровадження нових технологій і способів організації виробництва, до випуску нових видів продукції, виконанню нових видів робіт, наданню нових видів послуг. Соціальна стійкість припускає залучення колективу підприємства в суспільні процеси, його сприяння росту добробуту суспільства й рівня соціальної забезпеченості своїх працівників. Фінансова стійкість характеризує такий стан фінансових ресурсів, при якому підприємство здатне шляхом ефективного їхнього використання забезпечити безперебійний процес виробництва й реалізації продукції, витрати по розширенню й відновленню виробництва. Визначення границь фінансової стійкості підприємств ставиться до числа найбільш важливих економічних проблем в умовах конкурентної економіки.

Розглянемо деякі визначення сутності категорії фінансова стійкість, що наводять окремі вчені-економісти.

Так, Бернстайн Л.А. визначає фінансову стійкість як стабільність діяльності підприємства, яка оцінюється за структурою його балансу й ступеню залежності від кредиторів та інвесторів. Фінансову стійкість прийнято оцінювати значною кількістю коефіцієнтів, що мають на меті аналіз структури джерел фінансування, структури капіталу, фактичної ефективності використання ресурсів тощо[2].

Шеремет А.Д. визначає фінансову стійкість підприємства як здатність суб'єкта господарювання функціонувати й розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у внутрішнім і зовнішнім середовищі, яке змінюється, що гарантує постійну платоспроможність й інвестиційну привабливість у межах припустимого рівня ризику [4].

Фінансова стійкість підприємства згідно підходу Василенко В.О. – це комплексне поняття, що характеризує такий фінансовий стан, коли підприємство функціонує на основі самофінансування й самооплатності, має достатній рівень платоспроможності [3].

Фінансова стійкість в роботі Головка В.І., Минченко О.В., Шарманскої В.М. [4] – це складова частина загальної стійкості підприємства,

збалансованість фінансових потоків, наявність коштів, що дозволяють організації підтримувати свою діяльність протягом певного періоду часу, у тому числі обслуговуючи отримані кредити й виробляючи продукцію.

Фінансова стійкість впливає на виконання виробничих планів і забезпечення потреб виробництва необхідними ресурсами. Тому фінансова діяльність як складова частина господарської діяльності повинна бути спрямована на забезпечення планомірного надходження й витрачання грошових коштів, виконання розрахункової дисципліни, досягнення раціональних пропорцій власного й позикового капіталу й найбільш ефективного його використання. Фінансовий аналіз у системі управління фінансами підприємства й найбільш загальному виді є спосіб збирання, трансформації й використання інформації фінансового характеру, що має метою: оцінити поточний і перспективний майновий і фінансовий стан підприємства, оцінити можливі й доцільні темпи розвитку підприємства з позиції їхнього фінансового забезпечення, виявити доступні джерела засобів й оцінити можливість і доцільність їхньої мобілізації, спрогнозувати положення підприємства на ринку капіталу [8].

Фінансова стійкість, безумовно, також визначається досягнутими за звітний період фінансовими результатами, наведеними у звіті про прибутки й збитки й, крім того, описується деякими активними й пасивними статтями балансу, а також співвідношеннями між ними. Характеристика фінансового становища може бути оцінено з позиції як короткострокової, так і довгострокової перспективи. У першому випадку говорять про ліквідність і платоспроможність комерційної організації, у другому випадку – про її фінансову стійкість.

Фінансова стійкість підприємства характеризує її фінансове становище з позиції достатності й ефективності використання власного капіталу. Показники фінансової стійкості разом з показниками ліквідності характеризують надійність підприємства. Якщо втрачено фінансову стійкість, то ймовірність банкрутства висока, підприємство фінансово неспроможне [18].

Фінансова стійкість означає незалежність підприємства від випадковостей (зриви договорів, неплатежі та ін.) і ускладнень із залученням позикових коштів. Фінансова стійкість підприємства залежить від ефективності використання й стану оборотних коштів і необоротних активів [3].

Таким чином, поняття «фінансова стійкість підприємства» в узькому розумінні включає оцінки стану рахунків підприємства, що гарантує його постійну платоспроможність. В загальносистемному розумінні фінансова стійкість – це характеристика можливостей фінансової системи підприємства до повернення у рівноважний стан, як в процесі поточного функціонування (операційної діяльності), так і розвитку (інвестиційної та розширеної фінансової діяльності). Таким чином, фінансова стійкість – комплексне поняття, стан на підприємстві, на якому впливає велика кількість факторів, що перебувають у певному взаємозв'язку між собою. Основні взаємини, які впливають на фінансовий стан в межах операційної діяльності представлені на рис. 1.

З рис. 1 видно, що основними характеристиками фінансової стійкості є платоспроможність, кредитоспроможність. За основу визначення фінансового стану підприємства береться співвідношення власних і позикових коштів. Чим більше власних фінансових ресурсів, тим скоріше підприємство може розрахуватися зі своїми боргами. Якщо ж короткострокові й довгострокові кредити й позики перевищують власний капітал, то фінансова стійкість й автономність підприємства досягає критичної величини.

Важливо аналізувати структуру позикових коштів: велика питома вага в ній довгострокових кредитів є ознакою стійкого фінансового стану підприємства. Крім того на фінансовий стан підприємства впливає виконання фінансового плану й навпаки. Чим краще положення підприємства, тим більш успішно виконується фінансовий план.

Висновки. В ході дослідження теоретичних основ щодо оцінки та управління фінансовою стійкістю підприємства було отримано наступні результати:

Проаналізовано сутність економічної стійкості підприємства; проаналізовано точки зору різних дослідників, визначити основні фактори, що впливають на фінансову стійкість. Уточнено сутність категорії фінансова стійкість підприємства у прикладному та загальносистемному сенсі.

Запропоновано діаграма причинно-наслідкових зв'язків елементів моделі забезпечення фінансової стійкості, за допомогою якої можна визначати причини зниження показників фінансової стійкості й фінансового стану підприємства в цілому. Це необхідно для своєчасної реакції на зниження рівня показників і для управління фінансовою стійкістю підприємства.

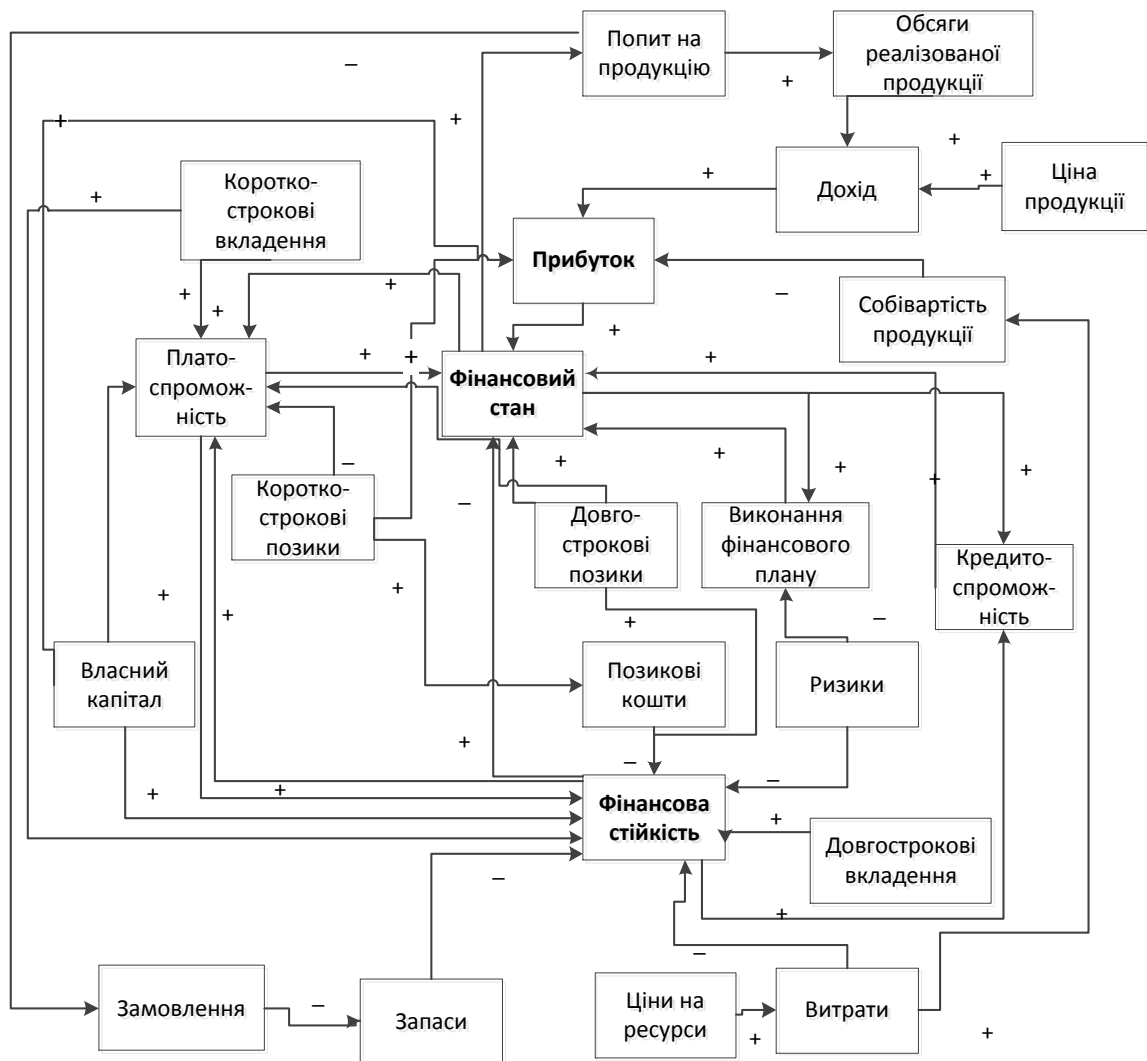

Рис. 1 Діаграма причинно-наслідкових зв'язків елементів моделі оцінки фінансового стану підприємства в межах операційної діяльності

На базі запропонованого підходу (рис.1) може бути побудована системно-динамічна модель управління фінансової стійкості підприємства та оцінено її значення на даних конкретного підприємства, що і є головним напрямком подальшого розвитку отриманих у роботі результатів.

Література

1. Бернстайн Л.А. Анализ финансовой отчетности; Пер. с англ.; – М.; Финансы и статистика, 1996. – 256 с.
2. Банкрутство і санація підприємства: теорія і практика кризового управління / Т.С.Клебанова, О.М.Бондар. - Х.: Інжек, 2003. – 272 с.
3. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством: Навч. посіб. — К., 2005. — 504 с.

4. Головки В.И., Минченко А.В., Шарманская В.М. Финансово-экономическая деятельность предприятия: контроль, анализ, безопасность: Учеб. пособие. – К.: Центр учебной литературы, 2006. – 448 с.
5. Зарубинский В.М. Оценка состояния предприятия. Оценка риска банкротства // Актуальные проблемы экономики. – 2009. - №6. - С.80-91.
6. Забродский В.А., Кизим Н.А. Диагностика финансовой устойчивости функционирования производственно-экономических систем. – Х.: Бизнес Информ, 2000. – 108 с.
7. Казиев К.В., Казиева Б.В. Применение кризис-прогнозных моделей в диагностике финансовой состоятельности предприятия//science-bsea.narod.ru.
8. Кононенко П.И. Стратегическое программно-целевое управление производственно-хозяйственной системой. – М.: ИТК“Дашков и К”, 2003. – 270 с.
9. Крейлина М.Н. Финансовое состояние предприятия. Методы оценки. - М.: ИКЦ “ДИС”, 2003. – 58 с
10. Коротков Э.М. Концепция менеджмента. – М.: Дека, 1997. – 304 с.
11. Литвак Б.Г. Разработка управленческого решения. – М.: Дело, 2000. – 392 с.
12. Месарович М., Такахара Я. Общая теория систем: математические основы, под. ред. Емельяновой С.В. – М: Мир, 1978. – 308 с.
13. Олексюк А.С. Системы поддержки принятия финансовых решений на микроуровне. – К.: Наукова думка, 1998. – 507 с.
14. Плікус І.Й. Система моніторингу для фінансового прогнозу діяльності підприємства // Фінанси України. – 2003
15. Финансовая устойчивость предприятия: анализ, оценка и управление: Учеб. – практ. пособие/А.В.Грачев. – М: Дело и сервис, 2004. – 190с.
16. Фінансова стійкість підприємства та її забезпечення: Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук/Хамел Г.К.– К., 1998. – 16 с.
17. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга / Пер с нем. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 800 с.
18. Шаблинская Л. Механизмы преодоления убыточности предприятий и обеспечение их финансовой устойчивости // Экономика Украины. – 2008. - № 9. - С.53-64.
19. Статистична інформація: Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] / Режим доступу. - <http://ukrstat.gov.ua>.